

גלות בבל: מחורבן לבנין

Galut Bavel: From Exile to (Re)building

Source Sheet by Leah Feinberg

1. Psalms 137

(1) By the rivers of Babylon,
there we sat,
sat and wept,
as we thought of Zion. (2) There on the
poplars
we hung up our lyres, (3) for our captors
asked us there for songs,
our tormentors, for amusement:
"Sing us one of the songs of Zion." (4)
How can we sing a song of the LORD
on alien soil? (5) If I forget you, O
Jerusalem,
let my right hand wither; (6) let my
tongue stick to my palate
if I cease to think of you,
if I do not keep Jerusalem in memory
even at my happiest hour.
(7) Remember, O LORD, against the
Edomites
the day of Jerusalem's fall;
how they cried, "Strip her, strip her
to her very foundations!" (8) Fair Babylon,
you predator,
a blessing on him who repays you in kind
what you have inflicted on us; (9) a
blessing on him who seizes your babies
and dashes them against the rocks!

1. תהילים קל"ז

(א) על נהרות ו בבל שם ישבנו גם-בכינו
בְּזָכְרֵנוּ אֶת-צִיּוֹן: (ב) עַל-עַרְבִים בְּתוֹכָהּ תִּלְיֵנוּ
כְּנָרוֹתֵינוּ: (ג) כִּי שָׁם שָׂאֲלֵנוּ שׁוֹבֵי־נוֹ
דְּבַר-יְיָ שִׁיר וְתוֹלְלֵינוּ שְׁמִחָה שִׁירוּ לָנוּ מִשִּׁיר
צִיּוֹן: (ד) אֵיךְ נִשְׁרֵר אֶת-שִׁיר-ה' עַל אֲדָמַת
יְנֵקָה: (ה) אִם-אֲשַׁכְּחֶךָ יְרוּשָׁלַם תִּשְׁכַּח יְמִינִי:
(ו) תִּדְבַּק-לְשׁוֹנִי וְלֹחֲכִי אִם-לֹא אֲזַכְּרֶכֶּי
אִם-לֹא אֲעֲלֶה אֶת-יְרוּשָׁלַם עַל רֹאשׁ שְׁמִחָתִי:
(ז) זָכַר ה' וְלִבִּי אֲדוֹם אֶת-יְרוּשָׁלַם
הָאֲמָרִים עָרוּ וְעָרוּ עַד הַיְסוּד בָּהּ: (ח)
בְּתִבְבֶּל הַשְׁדוּדָה אֲשֶׁר־י שִׁשְׁלֵם-לָהּ
אֶת-גְּמוּלָהּ שֶׁגִּמְלָתָ לָנוּ: (ט) אֲשֶׁר־י שִׁיחֵזֵ
וְנִפֵּץ אֶת-עַלְלֵיהָ אֶל-הַסֵּלַע: {פ}

2. Ezekiel 8:1-2

(1) In the sixth year, on the fifth day of the sixth month, I was sitting at home, and the elders of Judah were sitting before me, and there the hand of the Lord GOD fell upon me.

3. Abarbanel on Ezekiel 8:1:10

That which he states: "The elders of Judah were seated before me" refers to the elders who were exiled with King Yechonyah, but it behooves us to ask why he mentions this, and why it is important for us to know this detail. What is apparent is that the elders came to Yechezkel to know what would happen in Yerushalayim - would the city remain peaceful with her kingdom intact and Nevuchadnezzar would not go up and destroy her, as Tzidkiyahu and his entourage thought, or would Yerushalayim be destroyed and the people of Judea exiled, as Yirmiyahu had prophesied?

4. Jeremiah 29

(1) This is the text of the letter which the prophet Jeremiah sent from Jerusalem to the priests, the prophets, the rest of the elders of the exile community, and to all the people whom Nebuchadnezzar had exiled from Jerusalem to Babylon—
(4) Thus said the LORD of Hosts, the God of Israel, to the whole community which I exiled from Jerusalem to Babylon: (5) Build houses and live in them, plant gardens and eat their fruit. (6) Take wives

2. יחזקאל ח':א'-ב'

(א) וַיְהִי בַשָּׁנָה הַשְּׁשִׁית בַּשָּׁשִׁי בַחֹמֶשׁ יוֹם לַחֹדֶשׁ אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּבֵיתִי וְזָקְנֵי יְהוּדָה יוֹשְׁבֵימֵי לִפְנֵי וַתִּפֹּל עָלַי שָׁם יַד ה' אֱלֹקִים:

3. אברבנאל על יחזקאל ח':א':י'

אומרו וזקני יהודה יושבים לפני הם הזקנים שגלו עם יכניה המלך, אבל ראוי להתעורר למה זכר זה ומה צורך לידיעתו, והנראה בזה הוא שהזקנים באו אצל יחזקאל לדעת ממנו מה יהיה בירושלם האם תשאר בשלותה ומלכותה ונבוכדנצר לא ילך עליה ולא ישחיתה כמו שהיה חושב צדקיהו ועמו או אם תחרב ירושלם ויגלו בני יהודה כמו שניבא עליהם ירמיהו

4. ירמיהו כ"ט

(א) וְאֵלֶּה דְבַרֵי הַסֵּפֶר אֲשֶׁר שָׁלַח יְרֵמְיָהּ הַנְּבִיא מִירוּשָׁלַם אֶל־יְתָר זָקְנֵי הַגּוֹלָה וְאֶל־הַכֹּהֲנִים וְאֶל־הַנְּבִיאִים וְאֶל־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר הִגְלָה נְבוּכַדְנֶאצַּר מִירוּשָׁלַם בְּבָבֶלָה: ...
(ד) כִּי אָמַר ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְכֹל־הַגּוֹלָה אֲשֶׁר־הִגְלִיתִי מִירוּשָׁלַם בְּבָבֶלָה: (ה) בָּנוּ בָתִּים וְשָׁבוּ וְנָטְעוּ גִּנּוֹת וְאָכְלוּ אֶת־פְּרִיָן: (ו) קָחוּ נָשִׁים וְהוֹלִידוּ בָנִים וּבָנוּת וְקָחוּ לְבָנֵיכֶם נָשִׁים וְאֶת־בָּנוֹתֵיכֶם תִּנּוּ לְאֻנָּשִׁים וְתִלְדְּנָה בָנִים וּבָנוֹת וְרַבּוּ־שָׂם

and beget sons and daughters; and take wives for your sons, and give your daughters to husbands, that they may bear sons and daughters. Multiply there, do not decrease. (7) And seek the welfare of the city to which I have exiled you and pray to the LORD in its behalf; for in its prosperity you shall prosper... (10) For thus said the LORD: When Babylon's seventy years are over, I will take note of you, and I will fulfill to you My promise of favor—to bring you back to this place. (11) For I am mindful of the plans I have made concerning you—declares the LORD—plans for your welfare, not for disaster, to give you a hopeful future. (12) When you call Me, and come and pray to Me, I will give heed to you. (13) You will search for Me and find Me, if only you seek Me wholeheartedly. (14) I will be at hand for you—declares the LORD—and I will restore your fortunes. And I will gather you from all the nations and from all the places to which I have banished you—declares the LORD—and I will bring you back to the place from which I have exiled you. (15) But you say, “The LORD has raised up prophets for us in Babylon.” (16) Thus said the LORD concerning the king who sits on the throne of David, and concerning all the people who dwell in this city, your brothers who did not go out with you into exile— (17) thus said the LORD of Hosts: I am going to let loose sword, famine, and pestilence against them and I will treat them as loathsome figs, so bad that they cannot be eaten. (18) I will pursue them with the sword, with famine, and with pestilence; and I will make them a horror to all the kingdoms of the earth, a curse

ואל-תמַעטוּ: (ז) וּדְרֹשׁוּ אֶת-שְׁלוֹם הָעִיר אֲשֶׁר הִגְלִיתִי אֶתְכֶם שָׁמָּה וְהִתְפַּלְלוּ בְעֵדוּת אֱלֹהֵי כִי בְשְׁלוֹמָה יִהְיֶה לְכֶם שְׁלוֹם... (י) כִּי-כֹה אָמַר ה' כִּי לִפִּי מְלֵאת לְבַבְךָ שְׂבָעִים שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְכֶם וְהִקְמַתִי עֲלֵיכֶם אֶת-דְּבָרֵי הַטּוֹב לְהַשִּׁיב אֶתְכֶם אֶל-הַמָּקוֹם הַזֶּה: (יא) כִּי אֲנִי יִדְעֵתִי אֶת-הַמַּחְשְׁבֹת אֲשֶׁר אֲנִי חָשַׁב עֲלֵיכֶם נְאֻם-ה' מִחֻשְׁבוֹת שְׁלוֹם וְלֹא לְרָעוּת לְתַת לְכֶם אַחֲרֵית וְתִקְוָה: (יב) וּקְרֵאתֶם אֹתִי וְהִלַּכְתֶּם וְהִתְפַּלַּלְתֶּם אֵלַי וְשָׁמַעְתִּי אֲלֵיכֶם: (יג) וּבִקְשַׁתֶּם אֹתִי וּמְצֹאתֶם כִּי תִדְרֹשְׁנִי בְּכָל-לְבַבְכֶם: (יד) וְנִמְצֹאתִי לְכֶם נְאֻם-ה' וְשִׁבְתִּי אֶת- [שְׁבוֹתְכֶם] (שְׁבִיתְכֶם) וְקִבְצֹתִי אֶתְכֶם מִכָּל-הַגּוֹיִם וּמִכָּל-הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר הִדַּחְתִּי אֶתְכֶם שָׁם נְאֻם-ה' וְהִשְׁבַּתִּי אֶתְכֶם אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-הִגְלִיתִי אֶתְכֶם מִשָּׁם: (טו) כִּי אָמַרְתֶּם הַקִּים לָנוּ ה' נְבִאִים בְּבִלְהִי: {ס} (טז) כִּי-כֹה ו אָמַר ה' אֶל-הַמַּלְאָךְ הַיּוֹשֵׁב אֶל-כִּפְסֵי דוֹד וְאֶל-כָּל-הָעַם הַיּוֹשֵׁב בְּעִיר הַזֹּאת אַחֲיֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא-יֵצְאוּ אִתְּכֶם בְּגוֹלָה: {ס} (יז) כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת הַנְּגִי מְשַׁלַּח בָּם אֶת-הַחֲרֹב אֶת-הָרָעַב וְאֶת-הַדָּבָר וְנָתַתִּי אוֹתָם כַּתְּאֵנִים הַשְּׁעָרִים אֲשֶׁר לֹא-תֵאכְלֶנָּה מִרָע: (יח) וְרַדְּפֵתִי אַחֲרֵיהֶם בְּחָרֹב בְּרָעַב וּבְדָבָר וּנְתִיתִים (לְזוּעָה) [לְזוּעָה] לְכָל וּמִמְלַכּוֹת הָאָרֶץ לְאֵלָה וּלְשִׁמָּה וּלְשָׂרְקָה וּלְחֲרָפָה בְּכָל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר-הִדַּחְתִּים שָׁם: (יט) תַּחַת אֲשֶׁר-לֹא-שָׁמְעוּ אֶל-דְּבָרֵי נְאֻם-ה' אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּי אֵלֵיהֶם אֶת-עַבְדֵי הַנְּבִאִים הַשְּׂכֵם וְשָׁלַח וְלֹא שָׁמַעְתֶּם נְאֻם-ה': (כ) וְאַתֶּם שָׁמְעוּ דְבַר-ה' כָּל-הַגּוֹלָה אֲשֶׁר-שְׁלַחְתִּי מִירוּשָׁלַם בְּבִלְהִי: {ס} (כא)

and an object of horror and hissing and scorn among all the nations to which I shall banish them, (19) because they did not heed My words—declares the LORD—when I persistently sent to them My servants, the prophets, and they did not heed—declares the LORD. (20) But you, the whole exile community which I banished from Jerusalem to Babylon, hear the word of the LORD!

5. Ezekiel 11:14-20

(14) Then the word of the LORD came to me: (15) “O mortal, [I will save] your brothers, your brothers, the men of your kindred, all of that very House of Israel to whom the inhabitants of Jerusalem say, ‘Keep far from the LORD; the land has been given as a heritage to us.’ (16) Say then: Thus said the Lord GOD: I have indeed removed them far among the nations and have scattered them among the countries, and I have become to them a diminished sanctity in the countries whither they have gone. (17) Yet say: Thus said the Lord GOD: I will gather you from the peoples and assemble you out of the countries where you have been scattered, and I will give you the Land of Israel. (18) And they shall return there, and do away with all its detestable things and all its abominations. (19) I will give them one heart and put a new spirit in them; I will remove the heart of stone from their bodies and give them a heart of flesh, (20) that they may follow My laws and faithfully observe My rules. Then they shall be My people and I will be their God.

5. יחזקאל י"א:י"ד-כ"ו

(יד) וַיְהִי דְבַר־ה' אֵלַי לֵאמֹר: (טו) בְּוַדָּאִם אַחֲיָה אַחֲיָה אֲנֹשֵׁי גְאֻלְתְּךָ וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל כָּל־הָ אֲשֶׁר אָמְרוּ לָהֶם יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם רַחֲקוּ מֵעַל ה' לָנוּ הִיא נִתְּנָה הָאָרֶץ לְמוֹרְשָׁהּ: {ס} (טז) לְכֹן אָמַר כֹּה־אָמַרְהוּ אֱלֹקִים כִּי הִרְחַקְתִּים בְּגוֹלִים וְכִי הִפִּיצוּתִים בְּאֲרָצוֹת וְאֵהִי לָהֶם לְמִקְדָּשׁ מְעֻט בְּאֲרָצוֹת אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁם: {סז} (יז) לְכֹן אָמַר כֹּה־אָמַרְהוּ אֱלֹקִים וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים וְאֶסְפַּתִּי אֶתְכֶם מִן־הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר נִפְצוּתֶם בָּהֶם וְנִתַּתִּי לָכֶם אֶת־אֲדֹמַת יִשְׂרָאֵל: (יח) וּבְאוֹ־שִׁמָּה וְהִסִּירוּ אֶת־כָּל־שִׁקּוּצֵיהָ וְאֶת־כָּל־תּוֹעֵבוֹתֶיהָ מִמֶּנָּה: (יט) וְנִתַּתִּי לָהֶם לֵב אֶחָד וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֲתֵן בְּקִרְבְּכֶם וְהִסֵּרְתִּי לֵב הָאֶבֶן מִבְּשָׂרָם וְנִתַּתִּי לָהֶם לֵב בָּשָׂר: (כ) לְמַעַן בְּחַקְתִּי יֵלְכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי יִשְׁמְרוּ וְעָשׂוּ אֹתָם וְהָיוּ־לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹקִים:

6. Radak on Psalms 137:1:1

This song was composed regarding the dispersed Leviim who were exiled in the Babylonian exile, as if to say, along the rivers of Babylon, where we were isolated and sat desolated and crying as we remembered Zion.

7. Malbim on Psalms 137:1:1

By – This song was laid down in the first year after Cyrus conquered Babylon. **By the rivers of Babylon** – In Babylon we were not weeping and mourning Zion for the sake of the material goods we had lost, the wealth and possessions, fields and vineyards, because also ‘by the rivers of Babylon, there we sat’ meaning we had an established settlement. We also had there fields and vineyards, as it is written “build houses and live in them, plant vineyards and eat their fruits” (Jeremiah 29:5) Nevertheless, we also wept when we remembered Zion because we recalled the holiness of Zion, where there was the Holy Temple, the service and the Divine Presence. For this we wept, for the spiritual joy which was lost to us.

8. Gittin 88a

Rav Hisda said that Mar Ukva said, and some say that it was Rav Hisda who said that Rabbi Yirmeya said, that Mareimar interpreted a verse homiletically as follows: What is the meaning of that which is written: “And so the Lord has watched over the evil, and brought it

6. רד"ק על תהילים קל"ז:א:א

על. זה המזמור אמר על לשון הלויים המזוררים אשר גלו בגלות בבל, כלומר על נהרות בבל. היינו שם מתבודדים יושבין ושוממין גם היינו בוכים בזכרנו את ציון:

7. מלבי"ם על תהילים קל"ז:א:א

על, נתיסד לשנה הראשונה שכבש כורש את בבל, על נהרות בבל מה שבכינו בכבל והתאבלנו על ציון, לא היה בעבור שאכדנו הטובות הגשמיות מהעושר והקנינים שדות וכרמים, כי גם על נהרות בבל שם ישכנו, ר"ל שם ישבנו ושיבת קבע, והיה לנו גם שם נחלת שדה וכרם כמ"ש (ירמיהו כ"ט:ה') בנו בתים ושבו נטעו כרמים ואכלו את פריהם, ובכ"ז גם בכינו בזכרנו את ציון, מפני שזכרנו קדושת ציון, ששם היה הבהמ"ק והעבודה והשכינה ע"ז בכינו, על האושר הרוחני שנאבד מאתנו:

8. גיטין פ"ח א

אמר רב חסדא אמר רבי ירמיה דרש מרמר מאי דכתיב וישקוד ה' על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ה' אלקינו משום דצדיק ה' אלקינו וישקוד ה' על הרעה ויביאה עלינו אלא צדקה עשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל שהגלה גלות צדקה וצדיק גלות יכניה קיימת דכתיב ביה בגלות יכניה החרש והמסגר אלה

upon us; for the Lord our God is righteous [tzaddik]” (Daniel 9:14)? How can it be that because the Lord, our God, is righteous, the Lord watched over the evil and brought it upon us? Rather, it must be interpreted as follows: **The Holy One, Blessed be He, performed charity [tzedaka] with the people of Israel by exiling them in the exile of Zedekiah while the exile of Jeconiah still existed in Babylonia, as it is written with regard to the exile of Jeconiah: “And the craftsmen [harash] and the smiths [masger] a thousand”** (II Kings 24:16).

9. Rashi on Gittin 88a:21:2

Yechonia is the same as Yehoiachin, who was exiled eleven years prior to Zidkiah, which was a kindness on the part of Hashem, who precipitated the destruction of His Temple in order to exile the generation of Zidkiah to Babylonia while the scholars of the exile of Yechonia were still alive, so that they would teach Torah to those newly exiled, since most of the Torah scholars were exiled with Yechonia, as is written. *Rashi translates the terms החרש והמסגר homiletically as the sages and scholars.*

10. II Kings 25:27-30

(27) In the thirty-seventh year of the exile of King Jehoiachin of Judah, on the twenty-seventh day of the twelfth month, King Evil-merodach of Babylon, in the year he became king, took note of⁸ King Jehoiachin of Judah and released him from prison. (28) He spoke kindly to him,

9. רש"י על גיטין פ"ח א:כ"א:ב'

גלות יכניה - הוא יהויכין קדמה לגלות צדקיהו אחת עשרה שנה וזו היא צדקה שמיהר והחריב ביתו כדי להגלות דורו של צדקיה לבבל בעוד שחכמי גלות יכניה קיימין שילמדו תורה לאלו הגולים אחריהם לפי שרוב חכמי התורה גלו עם יכניה דכתיב בהו החרש והמסגר אלף:

10. מלכים ב כ"ה:כ"ז-ל'

(כז) וַיְהִי בְשָׁלְשִׁים וּשְׁבַע שָׁנָה לְגָלוּת יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ־יְהוּדָה בְּשָׁנִים עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּעָשְׂרִים וּשְׁבַע יָמִים לְחֹדֶשׁ נִשְׂא אֶנְיֹל מֶרְדַּךְ מֶלֶךְ בָּבֶל בְּשָׁנַת מָלְכוֹ אֶת־רֹאשׁ יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ־יְהוּדָה מִבְּיַת כְּלֵא: (כח) וַיְדַבֵּר אִתּוֹ טֹבוֹת וַיִּתֵּן אֶת־כֶּסֶפוֹ מֵעַל כֶּסֶף הַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ

and gave him a throne above those of other kings who were with him in Babylon. (29) His prison garments were removed, and [Jehoiachin] received regular rations by his favor for the rest of his life. (30) A regular allotment of food was given him at the instance of the king—an allotment for each day—all the days of his life.

בְּבִבְלָא: (כט) וְשָׂא אֶת בִּגְדֵי כְלָאוֹ וְאָכַל לֶחֶם
תַּמִּיד לִפְנֵי כָל־יְמֵי חַיָּו: (ל) וְאַרְחָתּוֹ אַרְחָת
תַּמִּיד נִתְּנָה־לּוֹ מֵאֵת הַמֶּלֶךְ דְּבַר־יּוֹם בְּיוֹמוֹ כָּל
יְמֵי חַיָּו:

11. Shir HaShirim Rabbah 5:5:1

“I arose to open for my beloved; my hands were dripping with myrrh, and my fingers with myrrh passing onto the handles of the latch” (Song of Songs 5:5).

“My hands were dripping with myrrh [*mor*]” – bitterness [*merarim*]. Cyrus issued a decree: Whoever has crossed the Euphrates has crossed, and whoever has not crossed shall not cross. Rabbi Yohanan said: It is written: “The sun will be dark when it rises” (Isaiah 13:10) – if only it had been dark on that day and did not shine. Cyrus emerged to walk in the province, and he saw that the province was deserted. He said: Why is this province deserted? Where are the goldsmiths, where are the silversmiths? They said to him: Are you not the one who decreed and said: Let all the Jews go out and build the Temple? It was they who were the goldsmiths and the silversmiths, and they have ascended to build the Temple. At that moment he decreed: Whoever has crossed the Euphrates has crossed, and whoever has not crossed shall not cross.

11. שיר השירים רבה ה:ה:א'

קָמַתִּי אֲנִי לַפְתָּח לְדוֹדַי וַיְדִי נְטֹפֵי־מֹר
וְאֶצְבְּעוֹתַי מֹר עֲבַר עַל כַּפּוֹת הַמַּנְעוּל:

וַיְדִי נְטֹפֵי מֹר מְרָרִים, דְּגֹר כּוֹרֵשׁ וְאָמַר דְּעֵבֶר
פָּרַת עֵבֶר וְדָלָא עֵבֶר לָא יְעֵבֶר. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן
כְּתִיב (ישעיה יג, י): חֹשֶׁךְ הַשֶּׁמֶשׁ בְּצֵאתוֹ, לְוַי
הָיָה קָבֵל הֵהוּא יוֹמָא וְלֹא דְנָחָה, יֵצֵא כְרִשׁ
לְטִיִל בְּמַדִּינָה וְרָאָה הַמְדִינָה שׁוֹמְמָת, אָמַר
מַה טִּיבָה שֶׁל מְדִינָה זוֹ שׁוֹמְמָת, אֵיכָן הֵם
הַזֹּהָבִים, אֵיכָן הֵם הַכֶּסֶפִּים, אָמְרֵי לִיהֵ וְלֹא
אֵת הוּא דְגִזְרַת וְאִמְרַת כָּל יְהוּדָאִין יִפְקוּן
וַיִּבְנוּן בֵּית מִקְדָּשָׁא, מְנַהוֹן דְּהַבִּים וּמְנַהוֹן
כֶּסֶפִּים, הָא דְסִלְקִין לְמַבְנֵא מִקְדָּשָׁא, בְּהַהִיא
שַׁעְתָּא גֹר וְאָמַר, דְּעֵבֶר פָּרַת עֵבֶר, דְּלֹא עֵבֶר
לֹא יְעֵבֶר.

12. יבמות ט"ז א:י"ג

12. Yevamot 16a:13

§ Since the *halakhot* of the prophet Haggai were mentioned, the Gemara discusses them here. Haggai said that **Ammon and Moab tithe the poor man's tithe in the Sabbatical Year, as the Master said: Many cities were conquered by those who returned from Egypt, and were not conquered by those who returned from Babylonia** after the destruction of the First Temple. **And the initial consecration** of Eretz Yisrael, by those who returned from Egypt, **sanctified it for its time and did not sanctify it forever**, as the future sanctification of Eretz Yisrael depended on the renewed conquest of the land by the Jewish people.

עמון ומוֹאָב מְעַשְׂרִין מְעֵשֶׂר עָנִי בְּשָׁבִיעִית.
דָּאָמַר מָר: הֲרֵבָה כְּרָכִים כָּבְשׁוּ עוֹלֵי מִצְרַיִם
וְלֹא כָּבְשׁוּ עוֹלֵי כְּבָל, וְקִדְוָשָׁה רִאשׁוֹנָה —
קִדְוָשָׁה לְשַׁעֲתָהּ, וְלֹא קִדְוָשָׁה לְעֵתִיד לְבֹא.

13. נתיבות עולם, נתיב לב טוב א:ז

13. Netivot Olam, Netiv Lev Tov 1:7

The Second Temple was not established in the merit of our forefathers (as was the First Temple), since that merit had already expired, and Hashem gave them back the land in their own merit, in that they are the Nation of Israel; therefore, while they are one nation with undivided hearts, they had the land in their possession, but when their hearts were divided by the baseless hatred among them, this force of unity was nullified and the Temple was destroyed and the people exiled from the land, for the Second Temple was theirs due to their unity as the Nation of Israel. Therefore baseless hatred is measured equally against idolatry, adultery and murder. Since baseless hatred was the root cause of the destruction of the Temple, how much

אבל בית שני לא היה בשביל האבות שכבר
תמה זכות אבות בבית ראשון, והש"י נתן להם
הארץ בזכות עצמם במה שהם עם ישראל
ולפיכך כאשר הם עם אחד ולא חלק לבם
היה להם הארץ, וכאשר חלק לבם בשנאת
חנם שהיו ביניהם בטל כח זה מה שהם עם
אחד וחרב בה"מ וגלו מן הארץ, כי בית שני
היה להם במה שהם עם אחד עם ישראל.
ולפיכך אמר כי שקולה שנאת חנם כמו ע"ז
ג"ע ש"ד. וכאשר היה שנאת חנם הגורם
להחריב הבית כ"ש שהוא הסבה להעמיד
החורבן, כי הדבר שהיה גורם חולי לאדם
כ"ש אחר שכבר חלה שמונע ממנו הרפואה
כל עוד שלא הסיר הדבר שגרם החולי אל
האדם, לכך יש לדאוג אל הדור כמו שענינו
רואות כי דור הזה גובר בו מדה הרעה הזאת
על הכל.

more so is it the reason that the destruction endures, for that which causes a person to be diseased also prevents him from being healed as long as the cause remains in place; therefore, we must be concerned about this generation, as we see with our own eyes that this bad quality persists overwhelmingly.

14. Esther 3:8

(8) Haman then said to King Ahasuerus, “There is a certain people, scattered and dispersed among the other peoples in all the provinces of your realm, whose laws are different from those of any other people and who do not obey the king’s laws; and it is not in Your Majesty’s interest to tolerate them.

14. אסתר ג':ח

(ח) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְמֶלֶךְ אַחַשְׁוֵרֹשׁ יִשְׁנֹן עַם־אֶחָד מִפֹּזַר וּמִפֶּרֶד בֵּין הָעַמִּים בְּכָל מְדִינֹת מַלְכוּתְךָ וְדַתֵּיהֶם שְׁנוֹת מִכָּל־עַם וְאֶת־דַּתִּי הַמֶּלֶךְ אֵינָם עֹשִׂים וְלִמְלֶכֶךְ אֵין־שׁוּנָה לְהַנִּיחָם.

15. Esther 4:16

“Go, assemble all the Jews who live in Shushan, and fast in my behalf; do not eat or drink for three days, night or day. I and my maidens will observe the same fast. Then I shall go to the king, though it is contrary to the law; and if I am to perish, I shall perish!”

15. אסתר ד':ט"ז

לֵךְ כְּנֹס אֶת־כָּל־הַיְהוּדִים הַנִּמְצְאִים בְּשׁוּשַׁן וְצוּמוּ עָלַי וְאֶל־תֹּאכְלוּ וְאֶל־תִּשְׁתּוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לַיְלָה וַיּוֹם גַּם־אֲנִי וְנַעֲרֹתַי אֲצוּם כָּן וּבְכַף אָבוֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר לֹא־כֹדֶת וְכֹאֲשֶׁר אֲבַדְתִּי אֲבַדְתִּי.

Source Sheet created on Sefaria by Leah Feinberg